

उत्तरमध्यमा प्रथमखण्ड

विषय कोड : 717

योगविज्ञानम्

पञ्चम-प्रश्नपत्र

पातञ्जल योगसूत्र (विभूतिपाद)

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 50

निर्देशाः— (1) सर्वे प्रश्नाः करणीयाः।

(2) सर्वेषां प्रश्नानां पुरतः अङ्काः।

1. उचितं विकल्पं चित्वा लिखत —

5

- (i) योगसूत्रे धारणायाः वर्णनं कस्मिन् पादे अस्ति ?
 (अ) समाधिपादे (ब) साधनपादे
 (स) विभूतिपादे (द) वैवल्यपादे
- (ii) कस्यापि एकदेशे चित्तं स्थिरीकरणं भवति।
 (अ) धारणा (ब) ध्यानम्
 (स) प्रत्याहारः (द) समाधिः
- (iii) समाधिः पातञ्जलः योगस्य अङ्गम् अस्ति।
 (अ) सप्तम् (ब) षड्
 (स) अष्टम (द) पञ्चम
- (iv) धारणाध्यान समाधीञ्च कथयति —
 (अ) त्रिपुटी (ब) प्रज्ञा
 (स) संयम (द) विभूतिः
- (v) पातञ्जल योगसूत्रस्य तृतीयपादः अस्ति —
 (अ) समाधिपादः (ब) कैवल्यपादः
 (स) साधनपादः (द) विभूतिपादः

2. उचित शब्दैः रिक्तस्थानानां पूर्तिं कुरुत -

5×1=5

- (i) तस्य संस्कारात्।
- (ii) तदपि बहिरङ्गं।
- (iii) पूर्वैभ्यः।
- (iv) स्वरूपशून्यमिव समाधिः।
- (v) तत्र ध्यानम्।

3. सत्यम्-असत्यं वा इति लिखत -

5×1=5

- (i) अष्टांगयोगस्य अन्तिमाङ्गस्य ध्यानम् अस्ति।
- (ii) यदा धारणायाः अभ्यासे सति ध्यानस्य अवस्था प्राप्ता भवति।
- (iii) सूर्ये संयम करणेन समस्त लोकानां ज्ञानं भवति।
- (iv) वृत्तीनाम् एकस्मिन् क्रमे गमनं धारणा अस्ति।
- (v) कण्ठकूपे संयमे सति विवुक्षापिपासाभ्यां निवृत्तिः भवति।

4. अधोलिखितानां युग्ममेलनं कुरुत -

5×1=5

(i) नामिचक्रे	(क) चित्तसंवित्
(ii) कूर्मनाड्यां	(ख) सिद्धदर्शनम्
(iii) कण्ठकूपे	(ग) स्थैर्यम्
(iv) मूर्धज्योतिषि	(घ) क्षुत्पिपासा निवृत्तिः
(v) हृदये	(ङ) कायव्यूह ज्ञानम्

5. एकपदेन उत्तरत -

5×1=5

- (i) सूर्ये संयमकरणे सति कस्य ज्ञानं भवति ?
- (ii) संस्काराणां साक्षात्कारेण कस्य ज्ञानं भवति ?
- (iii) धारणाध्यानसमाधीनां शास्त्रिय नाम किमस्ति ?
- (iv) लघिमायाः अर्थं वर्णयत्।
- (v) विभूतिपादे कति सूत्राणि सन्ति ?

6. लघूत्तरीयाः प्रश्नाः -

5×1=5

- (i) धारणां स्पष्टं कुरुत।
- (ii) ध्यानस्य कः आशय ? इति लिखत।
- (iii) “तज्जयात्प्रज्ञालोकस्य” अर्थं वर्णयत।
- (iv) “धर्मपरिणामस्य” व्याख्यां कुरुत।
- (v) विभूतिपादस्य स्वेच्छया दो विभूतिम् वर्णयत्।

7. दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः (केचन त्रयः) -

20

- (i) विभूतिपादस्य विशेषतानां वर्णनं कुरुत।
- (ii) विभूतिपादात् स्वेच्छया दश सूत्राणि लिखत।
- (iii) संयमेन प्राप्त परिणामं स्पष्टं कुरुत।
- (iv) अष्टसिद्धिनां नामानि लिखित्वा विस्तरेण वर्णयत।

